

СУТНІСТЬ, СКЛАД ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Дмитрук Н.М.

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Визначено сутність доходів відповідно до вимог чинного законодавства. Встановлено особливості діяльності промислових підприємств. Внесено пропозиції щодо складу інших операційних доходів та надано рекомендації щодо удосконалення їх обліку.

Ключові слова: діяльність підприємства, доходи, операційна діяльність, інша операційна діяльність, супутня продукція, облік.

Постановка проблеми. Підприємства вбачають мету своєї діяльності в отриманні доходів, обсяг яких має бути достатнім не лише для покриття поточних витрат, а й щоб забезпечувати чистий прибуток. Прибуток є якісним узагальнюючим показником роботи підприємства. За його величиною можна проаналізувати ефективність усіх видів діяльності суб'єкта.

В умовах економічної нестабільності та необхідності інтенсивного розвитку різних галузей економіки саме промисловості приділяється значна увага. Важливими уже на початкових етапах ведення діяльності є питання забезпечення рентабельного функціонування підприємств даної сфери. У зв'язку з цим зростає значення доходів від операційної діяльності, починаючи від їх визнання та оцінки, і до відображення в обліку та звітності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних та практичних проблем обліку доходів від операційної діяльності зробили провідні вітчизняні вчені-економісти М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, З.В. Гуцайлук, Л.Г. Ловінська, Л.В. Нападовська, В.О. Озеран, В.М. Пархоменко, І.І. Пилипенко, М.С. Пушкар, Ж.С. Труфіна [3], Г.І. Циліорик [4] та ін. Незважаючи на значні здобутки вчених у вивченні даних питань, особливості обліку доходів операційної діяльності саме на промислових підприємствах висвітлено недостатньо чітко, а в умовах формування нових підходів в сфері управління – до облікової інформації висувуються значні вимоги. Тому низка організаційно-методичних проблем обліку доходів від операційної діяльності потребує подальших наукових досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності категорії доходів від операційної діяльності, уточнення їх складу відповідно до специфіки діяльності промислових підприємств та надання рекомендації щодо порядку їх обліку.

Виклад основного матеріалу. Розкриття поняття доходу, методики його оцінки і критеріїв визначеності складає фундаментальну проблему сучасної теорії обліку.

Як економічна категорія, дохід (виручка) є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманим від продажу продукції, товарів, робіт, послуг.

Згідно з міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку, термін «дохід» означає збільшення економічної вигоди протягом звітного періоду або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу, за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Доходи включаються до складу об'єктів облікового процесу на підставі принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, за яким для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому, доходи визнаються тоді, коли вони виникли (а не тоді, коли отримуються або сплачуються грошові кошти) і відображаються в бухгалтерському обліку в тому періоді, до якого вони належать [5, с. 365].

З метою визнання доходу та визначення його суми в обліку розрізняють дохід від:

- реалізації продукції, товарів, інших активів, придбаних з метою продажу (крім інвестицій у цінні папери);

- надання послуг;

- використання активів підприємства іншими фізичними та юридичними особами, результатом яких є отримання відсотків, дивідендів, роялті тощо [6].

З метою ведення обліку та складання звітності доходи поділяються за видами діяльності. Звичайна діяльність – будь-яка діяльність підприємства. В складі звичайної діяльності підприємства виділяють операційну, фінансову та іншу діяльність. Склад доходів, що відносяться до відповідної групи, встановлений Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю [1].

В свою чергу, операційну діяльність

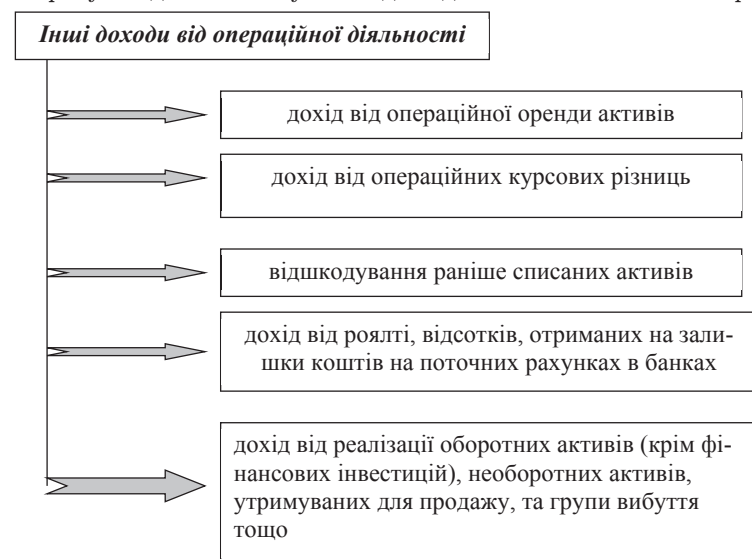

Рис. 1. Склад інших доходів від операційної діяльності

Джерело: [2]

підприємства поділяють на основну та іншу операційну. Основна діяльність – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу [1].

До складу інших операційних доходів, відповідно до П(С)БО 15 «Дохід» включаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (рис. 1).

Особливістю ведення діяльності промислових підприємств є те, що дуже часто при виробництві основної продукції дані суб'єкти господарювання одержують і супутню продукцію (другорядну). Якщо частка такої продукції з загальному обсязі виробництва значна – доходи від її реалізації відображаються на основних рахунках обліку доходів від реалізації. Така ситуація є досить правомірною, оскільки дохід за таких умов буде відповідати основним критеріям:

- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Більш складніша ситуація, коли частка такої продукції є незначною. Стає незрозумілим, як правильно показати на рахунках обліку дохід від реалізації такої продукції.

З метою врахування особливостей ведення діяльності промисловими підприємствами та удосконалення методики обліку доходів їх операційної діяльності вважаємо за доцільне доходи від реалізації супутньої продукції (за умов незначного її обсягу, порівняно з основною продукцією) показувати у складі доходів іншої операційної діяльності. Такий підхід, на наш погляд, забезпечить можливість дотримання принципу суттєвості при веденні обліку на промислових підприємствах.

Варто відзначити, що на сьогодні в Україні існує достатньо значна нормативно-правова база з питань обліку доходів від операційної діяльності. Однак, в той же час, значна кількість нормативних документів дає підприємствам можливості вибору того чи іншого облікового методу, які в кінцевому підсумку, впливатимуть на фінансові результати даного підприємства. Саме тому, облікова політика підприємства на сьогодні виступає фактором управління доходами від операційної діяльності і одним із основних напрямів удосконалення обліку доходів та відображення інформації про них у фінансовій звітності.

Наказ про облікову політику має містити детальні питання процесу ведення обліку доходів і фінансових результатів діяльності окремо щодо різних видів діяльності підприємства. В наказі в обов'язковому порядку мають бути розкриті питання

щодо організації обліку доходів і фінансових результатів діяльності, які відносяться до методології обліку.

Необхідно відмітити, що одними з найсуттєвіших елементів облікової політики підприємства, які впливають на визначення фінансових результатів є моменти визнання доходів і витрат, і, зокрема, доходів від операційної діяльності. Так, доходи підприємства повинні визнаватися лише в тих випадках, коли на це є обґрунтована впевненість. При цьому в світовій практиці найпоширенішими є два методи визнання доходів: касовий та метод нарахування.

В контексті всього зазначеного видається доцільним вміщувати у Наказі про облікову політику промислового підприємства інформацію щодо:

- розмежування доходів за кожною класифікаційною групою: дохід (виручка) від реалізації продукції; інші операційні доходи;
- умов визнання та критеріїв оцінки доходу від надання і виконання робіт та послуг на дату складання балансу: метод оцінки ступеня завершеності операцій; метод рівномірного нарахування;
- переліку та складу інших операційних доходів;
- визначення критеріїв суттєвості відносно облікового відображення сум доходу;
- порядку відображення доходів на рахунках бухгалтерського обліку;
- порядку документального оформлення та відображення сум доходів в реєстрах обліку.

Удосконалена форма наказу про облікову політику в частині доходів операційної діяльності промислового підприємства забезпечить достовірність даних обліку та можливість надання об'єктивних висновків при проведенні аналізу діяльності даних суб'єктів господарювання.

Висновки. На основі аналізу чинного бухгалтерського законодавства та враховуючи специфіку діяльності промислових підприємств можна зробити висновок, що на сьогодні питання обліку доходів суб'єктів даної сфери є мало досліджуваними. Практика ведення обліку доходів операційної діяльності не враховує можливість реалізації супутньої продукції. Тому, нами внесено пропозиції щодо визнання таких доходів у складі доходів іншої операційної діяльності.

Важливим інструментом вдосконалення організації обліку доходів від операційної діяльності на промисловому підприємстві може стати саме облікова політика, оскільки чітко визначені методи і методики, які мають застосовуватися бухгалтерами в процесі їх діяльності, особливо в питаннях визнання та оцінки обсягу доходів від операційної діяльності, дозволять максимально ефективно побудувати обліковий процес на підприємстві та з більшою достовірністю оцінювати фінансові результати його діяльності.

Список літератури:

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. на-казом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затв. Наказом Мінфіну України від 29.11.1999 р. № 290 з наступними змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Труфіна Ж.С. Облік і контроль формування фінансових результатів операційної діяльності підприємств: теорія, методика, організація [Текст]: автореф. дис. канд. ек. наук: 08.00.09 / Ж.С. Труфіна. – Київ, 2010. – 23 с.
4. илюрик Г.І. Облік та аудит доходів операційної діяльності сільсько-господарських підприємств [Текст]: автореф. дис. канд. ек. наук: 08.00.09 / Г.І. Циліорик. – Київ, 2010. – 25 с.
5. Шара С.Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік. Навч. посіб. / С.Ю. Шара, О.М. Андрієнко, Л.І. Жидеєва. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 424 с.
6. Швиденко А.І., Бровко В.М. Облік доходів підприємства: сучасна практика, проблеми, шляхи вдосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://khibs.edu.ua/1\(6\)2009/R2/4.pdf](http://khibs.edu.ua/1(6)2009/R2/4.pdf)

Дмитрук Н.Н.

Хмельницкий кооперативный торгово-экономический институт

СУЩНОСТЬ, СОСТАВ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧЕТА ДОХОДОВ ОТ ОПЕРАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация

Определена сущность доходов в соответствии с требованиями действующего законодательства. Установлены особенности деятельности промышленных предприятий. Внесены предложения относительно состава прочих операционных доходов и предоставлены рекомендации по совершенствованию их учета.

Ключевые слова: деятельность предприятия, доходы, операционная деятельность, прочая операционная деятельность, сопутствующая продукция, учет.

Dmytruk N.M.

Khmelnytskyi Cooperative Trade-economic Institute

ESSENCE, COMPOSITION AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF INCOME FROM OPERATING ACTIVITIES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Summary

Defined the essence of income in accordance with the requirements of the current legislation. The peculiarities of the activity of industrial enterprises. The proposals concerning the composition of other operating income and recommendations on improvement of their account.

Keywords: activity of enterprise, profits, operating activity, other operating activity, concomitant products, account.

УДК 338.314

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТА РОЗРОБКА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ

Довбня С.Б., Пендик О.Г.

Національна металургійна академія України

Розглянуті методичні особливості розрахунку показників рентабельності. Обґрунтовано використання різних видів прибутку при обчисленні даних коефіцієнтів. Запропонована класифікація показників рентабельності з метою підвищення якості планової та аналітичної діяльності підприємств.

Ключові слова: рентабельність, фінансовий результат, ефективність діяльності підприємства, витрати, класифікація, ресурси.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Ринкові умови господарювання, в основі яких лежить конкуренція між товаровиробниками, ставлять життєздатність підприємств в залежність від ефективності їх функціонування. В теперішній час особливої важливості набуває обґрунтований вибір стратегії підприємства та впровадження стратегічного планування, формування системи взаємопов'язаних бюджетів та контроль їх виконання, впровадження ресурсозберігаючих технологій з метою зменшення собівартості продукції та інші напрями забезпечення ефективної діяльності підприємств. Традиційно одним з основних критеріїв оцінки ефективності роботи підприємства та якості управління виступає рентабельність, яка визначається як співвідношення прибутку та витрат. Економічна теорія налічує величезну кількість методичних підходів до визначення рентабельності і формування різних показників в залежності від виду прибутку, який фігурує в чисельнику, та знаменника, де можуть знаходитись: витрати (авансовані, поточні); ресурси (чисельність працівників, вартість основних фондів); валові результати (виручка від реалізації продукції) і т. ін. [1, 2, 3]. Крім того має місце альтернативність в розрахунках деяких показників

рентабельності. Так, наприклад, найбільш узагальнений показник – рентабельність активів (співвідношення прибутку та середньої величини активів підприємства) може розраховуватись по прибутку (фінансовому результату) до оподаткування, чистому прибутку, а також так званому скоригованому прибутку, який визначається як сума чистого прибутку та суми процентів по кредитах, помножених на податковий коректор [1, с. 186].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на чітке розуміння рентабельності, як економічної категорії, та наявності особливостей вимірювання окремих коефіцієнтів рентабельності, в теперішній час недостатньо уваги приділяється рекомендаціям щодо доцільних умов використання кожного з них. Це ускладнює вибір показників, які в найбільшій мірі відповідають цілям аналізу, в практичній роботі аналітиків та обумовлює необхідність удосконалення існуючих класифікацій.

Найбільшого розповсюдження набула класифікація показників, що наведена в роботах [3, с. 107-108; 4, с. 158-161] (рис. 1). Відносно цієї класифікації слід зазначити, що незважаючи на обґрунтованість класифікаційних ознак, кількість наведених тут показників, є досить невеликою.